ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

15 ДИНАРА 1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIX — Број 295 — Субота, 24 август 1957

СТРИЦ МРГУД у гостима код МИКИЈА

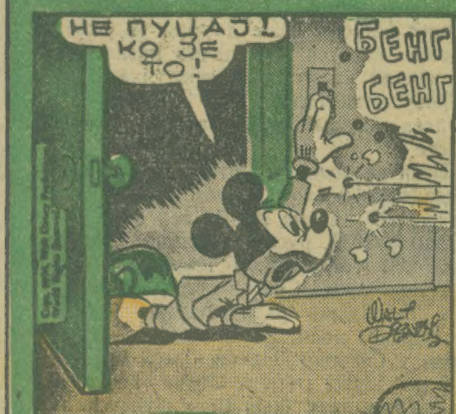

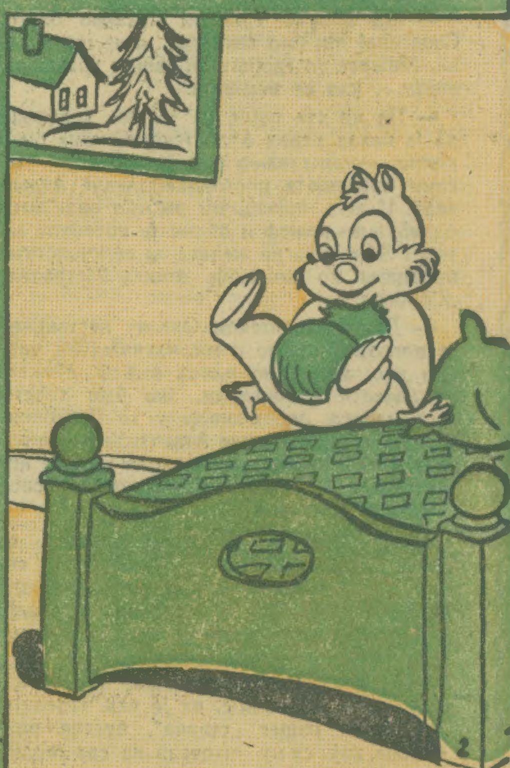

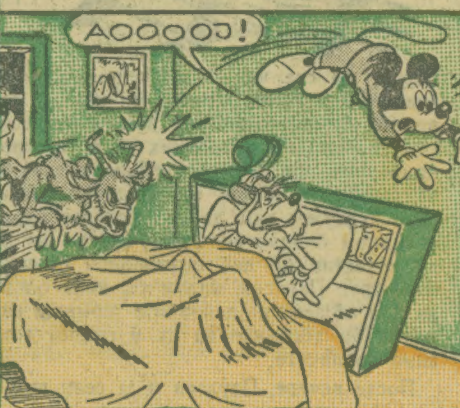

МРТВИ ПРЕД СУДОМ

У старом Египту постојале су две врсте сахране: часна, за доброг и племенитог човека, и нечасна, за лошег. Одлуку о врсти сахране доносно је суд, који би се образовао специјално за ту прилику, од четрдесет угледних грађана. Ово веће имало је да утврди да ли је покојник био добар или лош човек и, према томе, какву врсту сахране заслужује.

Суђењу су присуствовали покојникова родбина и тужитељи. Сваки грађанин имао је право да поднесе тужбу. Нарочите свечаности бележиле су отварање судске расправе. Иначе, суђење је текло по строго утврђеном церемонијалу.

Приступали су грађани и излагали своје тужбе против покојника. Пошто би их све саслушао, суд је потом исцрпно претресао тужбене наводе, испитујући да ли је умрли у овој или оној прилици делао као поштен и исправан човек.

Ако тужитељи не би доказали оно што су у својим тужбама изнели, или ако суд нађе да су и такви поступци покојникови исправни, пресуда је гласила да је покојник био добар човек и да му као ваљаном грађанину припада часна сахрана. Сви присутни одавали су му тада признање и пошту и настајале су погребне свечаности. Истовремено, према имовним приликама породице, приступало се скромном или богатом балсамовању.

Код богатог балсамовања, из покојника се вадила утроба, а тело испирало вином. Потом се пунило неком врстом персиске смоле и разним мирисљавим материјама, зашивало се и извесно време држало у кедровом уљу. После тога тело би се поново опрало и увијало у повоје од финог платна. На крају, овако увијен покојник премазиван је неком врстом гуме. Понекад се преко лица стављала превлака од слепљеног платна и гипса, а преко тога насликало би се покојниково лице. Тако припремљен леш — мумија — стављан је у сандук који је имао облик тела и био ишаран разним натписима и знацима. Завршна свечаност одигравала се у специјално уређеним гробницама или катакомбама, где су полагане мумије.

Скромно балсамовање важило је за сиротињу. Тело је стављано у со, а после одређеног времена завијано у платно и полагано у земљу.

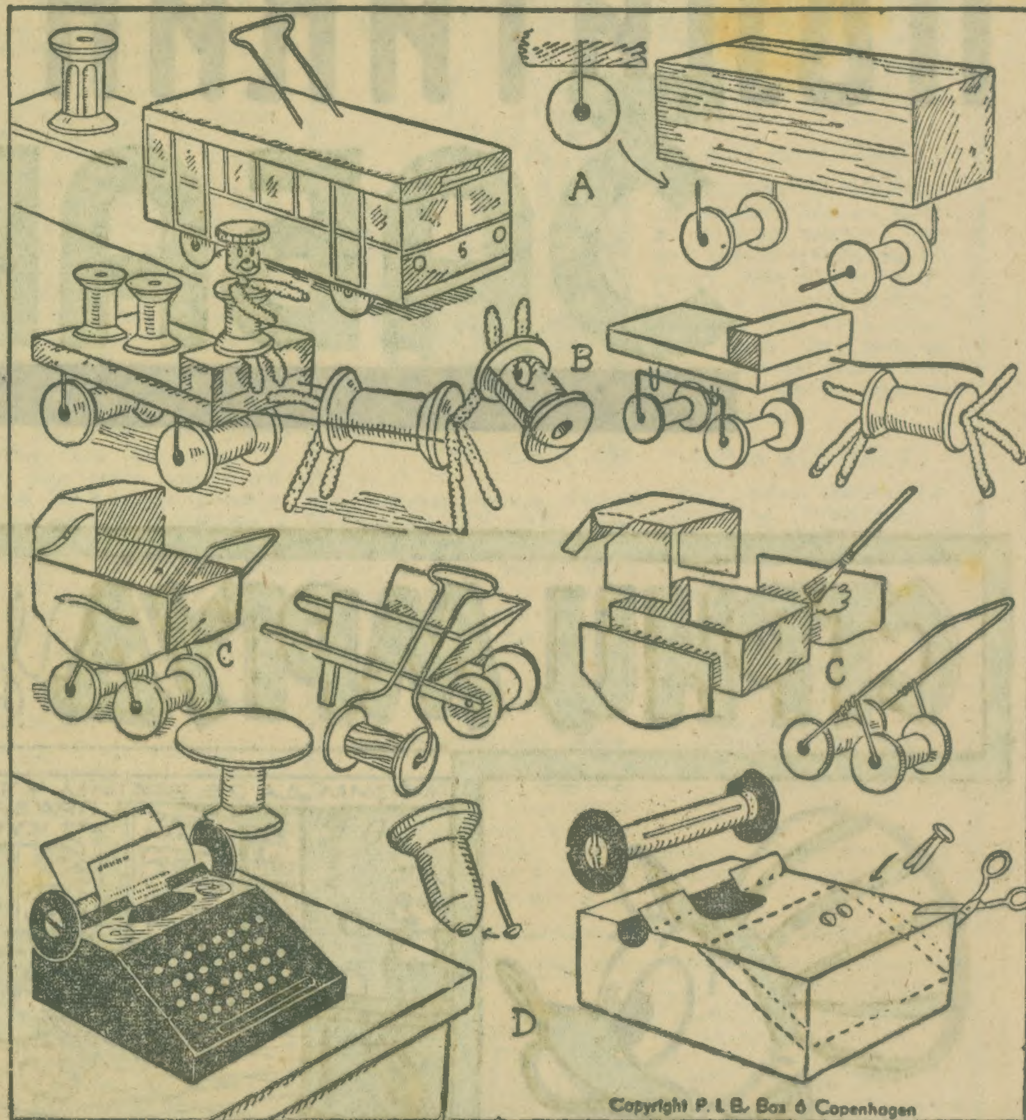
Египћани су били велики стручњаци у балсамовању покојника. То се види по мумијама које су до данас сачуване иако је од смрти мумифицираних људи прошло више хиљада година.

Суд над мртвима односио се на све египатске грађане, без обзира на њихов друштвени положај и материјално стање. Забележено је чак више случајева да је суд нашао да су и поједини владари недостојни часне сахране.

На рушевинама старе цивилизације

Већ педесет година ради се на откопавању рушевина старог града Ангкора, у Камбоџи, у коме је пре хиљаду година цветала цивилизација. Град Ангкор обрастао је у џунглу. Радови су добро напредовали. Очишћен је читав систем резервоара и канала који су у своје време снабдевали Ангкор водом. Сада је цео водоводни систем поправљен и модернизован, па ће се, отсад моћи да наводњава око 37.000 јутара сасвим неплодне земље.

За мале мајсторе

Играчке од калема

A) Ево како ћете начинити тролејбус од комада четвртастог дрвета, калема и комада челичне жице!

B) Коњска запрежна кола није тешко створити. Ако немате жицу за чишћење луле, за кочијаша и коња можете употребити обичну жицу.

C) Од повеће кутије за шибице, калема и жице можете да направите неколико врста колица. Пошто се кутија састоји од лако ломљивих страна, немојте их закуцавати, већ употребите лепило.

D) Са чврстом картонском кутијом повољних размера и с калемом од филма лако ћете „произвести" писаћу машину ако поступите према нашем цртежу.

Од калема може да се изради леп мали сто или чигра.

(8)

ЗЛАТНА МЕДАЉА АТЛАНТИДЕ

РОМАН ОД Г. ГОЛУБОВА

Али, кад сам завршио, Расмусен се одједном громко насмејао и ја одмах схватих да ми није поверовао.

— Колико сте јуче попили? — хладно ме запита Рисер-Хансен.

Извадих из џепа снимак који ми је дао Ватсон. „Старац" га чак не удостоји погледа, док је капетан стао да га разгледа тако пажљиво као да сам му поднео фалсификовану новчаницу. Најзад рече:

— Вешто смишљено и начињено. Ево, и ја вам могу испричати нешто о морском змају. То је, такође, занимљива историја...

— Али то није прича, већ истина! — повиках ја. — Нису га тек тако убили. И професор Хигинс вас моли да останете да бисте се сутра договорили о томе како да се почне с трагањем за Атлантидом.

Рисер-Хансен устаде и суво одговори:

— Ми нећемо тражити никакво благо, Свенсене! Ми смо научници, а не шарлатани. Можете то саопштити вашем уваженом листу..., кад се испавате.

— Па ви сте сами, не једном, говорили да је некад усред Атлантског Океана било копно, — настављао сам ја упорно. — Ви сами признајете постојање древне Атлантиде. И шта, најзад, ми радимо овде него одређујемо рељеф и облик те потонуле земље? Због чега не желите да се користимо подацима до којих је дошла настрадала „Сорбона"?

— Да, у Атлантском Океану несумњиво је постојало копно и ми, изучавајући морско дно, дознајемо његов рељеф. Можете га назвати Атлантидом, ако баш хоћете. Али, забога, не мешајте у то Платонове бајке. Наша, геолошка Атлантида постојала је у време терцијера, милионе година пре но што се на земљи појавио човек. Јасно? А сад, на спавање!

Бесана ноћ и узбуђење учинили су своје. Спавао сам као одојче до увече, све док ме с великом муком није пробудио Терне Паулсен. Он је био геолог и с њим сам се зближио више но са осталим нашим научним сарадницима. Био је свега годину дана старији од мене, али се држао много озбиљније, па је чак, угледајући се на нашег „старца", пустио риђе бркове, који су му штрчали на све стране, као четка за брисање стакла на лампама.

— Шта се то с тобом догодило? — питао је док ме је дрмусао. — Доста си спавао, већ је време вечери!

Доводећи у ред своје блатом упрљано одело, одговарао сам на његова питања. Паулсен се односио према мојој причи много озбиљније но наш вођ, мада је двапут с неверицом шмркнуо кроз нос. Дуго је разгледао снимак медаље и најзад слежући раменима, рече:

— Не знам шта да мислим. Мрачна историја. Хигинс је, ипак, велики ауторитет. Али, и наш стари је у праву кад тврди да до данас још нема тачних доказа о постојању копна у Атлантском Океану у историско време.

Изишли смо на палубу. Наш „Викинг", под пуним једрима и нагнут мало на десни бок, пловио је на две миље од обале, приближавајући се западном крају Сан-Мигела. Иза крме, као да нас прате, стреловитом брзином кружили су јастребови, који су и дали име Азорским Острвима (Азор на шпанском значи „јастреб"). Било их је ништа мање но галебова у нашим фјордовима.

Сунце је залазило за планине на острву и море је, изгубивши своје празнично плаветнило, постало сиво. Само су над купом одавно угашеног вулкана Сет-Цидадес облаци пламтели таквим црвенилом као да се вулкан пробудио и поново почео да бљује усијану лаву.

Причају да у кратеру овог вулкана има неко чудно, „двоструко" језеро: једна половина му је плава, друга — зелена. Али ја, уплевши се у авантуру с медаљом Атлантиде, нисам стигао да га видим.

Зар је потребно да кажем да сам за вечером био јунак дана? Судећи по шалама којима су ме засипали, капетан, док сам ја спавао, није губио време. И, наравно, морао сам поново да испричам читав догађај.

Моја прича начинила је утисак, нарочито на млађе, који су претстављали већину у експедицији. Крманош је потврдио тачност података о бродолому „Сорбоне". Показало се да се на њој налазио један његов школски друг. Али, „старац" ме је поново полио хладном водом.

— Та прича доказује само две ствари, Свенсене. — потсмешљиво рече он. — Прво, ви сте чак и за једног новинара сувише лаковерни. Друго, ви немате, очевидно, ни најосновнијих знања из геологије, неопходно потребних за специјалног дописника при једној океанографској експедицији. Да бисте попунили ту празнину, саветујем вам да се упознате бар са оскудном библиотеком коју имамо на броду. Капетан ће вас ослободити смене, а ваш друг Паулсен, надам се, неће одбити да вам објасни најосновније термине, како се не би догодило да их у својим дописима изопачите.

После вечере, Паулсен и ја сели смо на гомилу не баш сасвим суве ужади да попушимо по цигарету.

— Зашто „старац" неће да ме озбиљно саслуша? Он сам каже да нам је рељеф океанског дна тек приближно познат; па ипак, изводи категоричке закључке о непостојању Атлантиде.

Паулсен замишљено одува пепео с врха цигарете.

— Неки геолози допуштају да је копно у Атлантику могло да постоји и у доба квартера ,тј. у време кад је већ било људи. Године 1937, руски научници који су у северним географским ширинама пловили ледоломцем „Сатко" утврдили су, на основу распадања радиоактивног јонијума у морској води, да је Голфска струја продрла у Северни Ледени Океан тек пре 10.000 до 12.000 година. Значи, пре тога је на њеном путу била нека преграда — некакво копно. То се запањујуће слаже с временом пропасти Атлантиде које наводи Платон: она је ,наиме, потонула, девет хиљада лета пре његове ере. И познати француски геолог Терме допуштао је могућност постојања Платонове Атлантиде. Сматрао је да је предео Атлантика још и сада једна од најнесталнијих површина на земљи, где се и данас могу догодити знатне катаклизме. За то има много примера. Можемо узети сама Азорска Острва, где се вулканска активност наставља. Неколико пута се у том архипелагу појављивало из воде и опет нестајало острво Сабрина. Требало би да се позабавиш геолошком литературом. Дознаћеш много занимљивих чињеница...

Кад сам сутрадан ујутру засео у нашу бродску библиотеку, која је заузимала један угао у уској лабораторији за геофизику, узео сам најпре Термеов рад. То је, уствари, био извештај који је он прочитао у Океанографском институту у Паризу 30 новембра 1912 године.

Терме је наводио следеће чињенице. Године 1898 полаган је телеграфски кабл између Европе и Америке. Кабл се прекинуо и пао на дно. Тражили су га неколико дана и установили да се на том месту, на дну океана, налази прави планински предео — с високим планинама, стрмим обронцима и дубоким долинама. При том је муљ лежао само у долинама; врхове још није доспео да прекрије.

(Наставиће се)

АРКАДИЈА град паунова

Паунови нису никаква реткост на многим имањима широм целога света, а нарочито у топлијим крајевима. Али, у предграђу једнога калифорниског градића паунови живе и множе се у потпуној слободи, као што су живели њихови дивљи преци у џунглама Индије. Штавише, они су овде слободнији, јер им не прети никаква опасност од грабљивих звери, а ни од ловаца. Тај град паунова је месташце Аркадија. Она се налази у долини испод планине Сан Габријел, тридесетак километара источно од Лос Анђелоса.

Паунови нису случајно дошли у Аркадију. У 19 веку у долини Сан Габријел налазио се ранч Санта Анита, који је заузимао простор од 21 квадратне миље. На једном делу тога некадашњег ранча подигнут је градић Аркадија. Последњи власник ранча донео је око 1870 године из Индије три пара паунова са плавим грудима. Никада он није држао у кавезу те птице, а како је клима била врло повољна и птице нису имале никаквих видних непријатеља, оне су се брзо намножиле, док их није било 2.000.

Године 1903 власник ранча био је принуђен, услед финансиских тешкоћа, да прода један део свог имања, па је тако настало прво насеље, где је данас Аркадија. Међутим, тек 1940 године почело је веће насељавање људи, а то је узнемиравало паунове. Ретка насељеност није им сметала, али кад је на сваких стотинак метара почела да ниче по једна кућа и када су аутомобили почели да се крећу по ново просеченим улицама, паунови су се повукли у крај око куће некадашњег власника ранча.

Паунови воле уредан живот. Догод им је то могуће они свакодневно долазе на исто место по храну коју им даје човек. Једу све, почевши од хлеба, па до инсеката, ситних гмизаваца, па једу чак и змије. На истом ће месту свакодневно пити воду, а на истом месту ће се и одмарати. Ако их човек не узнемирава, они су питоми и допуштају му да им се приближи. Међутим, у дивљини, где паунове лове због меса или перја, они се умеју вешто да сакрију, те спадају у дивљач која се тешко лови.

Постоје само две врсте паунова: плави из Индије и Цејлона и зеленкасти са Јаве и из Бурме. Разлика је углавном у боји груди, док су им репови сличне боје. Бели паун из Кине добијен је укрштањем, али даљим укрштањем убрзо губи своје особине. Када се укрсте индиски и јавански паун, особине индиског превладају.

Становници Аркадије воле своје паунове и не би имали ништа противу тога да се они и даље множе у околини њиховог града, али им смета непријатан глас ове дивне птице. Паунови нарочито крešте у пролеће, па се многи Аркађани на то жале. Због тога је општина одлучила да не буде више од 200 паунова. Тако они украшавају својим перјем травњаке и паркове овога града, а нема их толико да би ометали ноћни мир грађана својим непријатним гласом.

WALT DISNEY'S Најзад — ЛУЛА МИРА

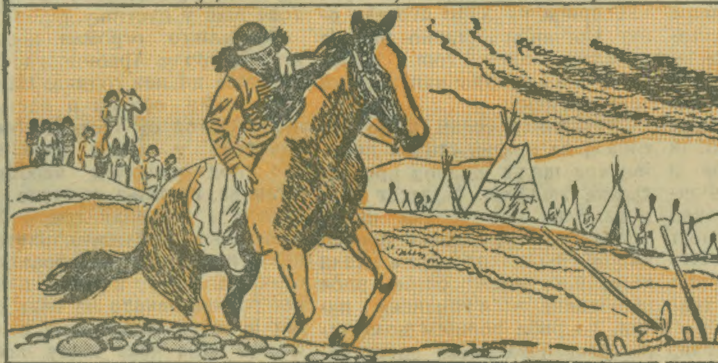

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Мала енциклопедија

Посматрајући појаве у природи, човек од давних времена постављао је себи многа питања, али је требало да прођу векови док су на њих људи одговорили. У почетку су ти одговори били доста магловити, али су се доцније допуњавали новим сазнањима и, мало помало, кристалисали у она блистава зрнца науке, с којима се сусрећемо још у делима Сумераца, па затим Вавилонаца, Египћана, Феничана, Грка, Римљана и других античких народа. Данас је тај развој бржи, захваљујући силном напретку свих научних грана, међу којима наука о атомима узима све више маха. Енглески научник Џинс с правом каже да су „последњих сто година виделе више промена него хиљаду година у доба римске империје, а свакако више него сто хиљада година у време каменог доба".

Овде ћемо, у облику мале енциклопедије, повремено доносити кратке дефиниције појединих наука.

АНТРОПОЛОГИЈА

Антропологија као реч постала је од две грчке речи: антропос, што значи човек, и логос, што значи наука. У ширем смислу, антропологија је наука о човеку у свим његовим видовима; она изучава природне законе који условљавају његов телесни облик и духовне појаве, испитује како се развијао и развија један народ и племе, како се човек прилагођава приликама у разним земљама, затим на основу налаза проучава преисториског човека и његов живот, као и то како се човек постепено развијао у цивилизовано биће. Осим тога, бави се изучавањем културе и обичаја разних народа, итд. У ужем смислу, антропологија је наука о људским расама према физичким особинама. Поред зоологије и ботанике, она је једна од три главне гране биологије.

Антрополошких запажања има и код старих народа: Асираца, Вавилонаца, Египћана, Грка (Аристотел и Хипократ) и Римљана. У Старом веку заслужан је био Гален (130-210), а почетком новог века Весалио (1514-1564). С Линеом, поред других, почиње нова ера у антропологији. И многи наши научници истакли су се у области ове науке, која се у новом времену развила и разгранала у више посебних дисциплина. Антрополог се у свом раду помаже и другим наукама: геологијом, математиком, астрономијом, палеонтологијом, историјом, итд.

Антропометрија је дисциплина (метод антропологије) која проучава особине човековог тела; бави се мерењем разних делова људског тела и успостављањем односа и сразмера појединих мера код разних особа. Та мерења се врше на телу човека или на костуру и на тај начин сазнаје се колико су међусобно удаљене поједине тачке на телу. Затим се мере углови које чине равнине и линије на телу, итд. Пошто се мерење изврши на већем броју лица, подаци се систематски среде и обрађују. Антропометријом се служе многе струке: педијатриска, криминалистичка, спортско-медицинска и др.

Археологија (археос-стар, и логос-наука) испитује споменике преисториског и историског старог времена који су пронађени приликом ископавања. Њен циљ је да уз помоћ других наука дочара живот и обичаје људи давног доба.

Одонтологија је наука о зубима и грана је медицине. Њен циљ је да изучава развој зуба код људи и животиња и начин како их треба лечити, као и све друго што је у вези са зубима: стављање зуба, протеза, итд. Она може корисно да послужи антропологу.

Остеологија је наука о костима; то је грана анатомије о кичмењацима. Она проучава облик и грађу костију и окоштавање.

Етнографија је описни део етнологије, а етнологија је наука о народима, њиховом постанку, развитку и особинама. Етнографија проучава и испитује поједине етничке заједнице (племена, народе, групе и сл.) и њихов живот, обичаје и веровања.

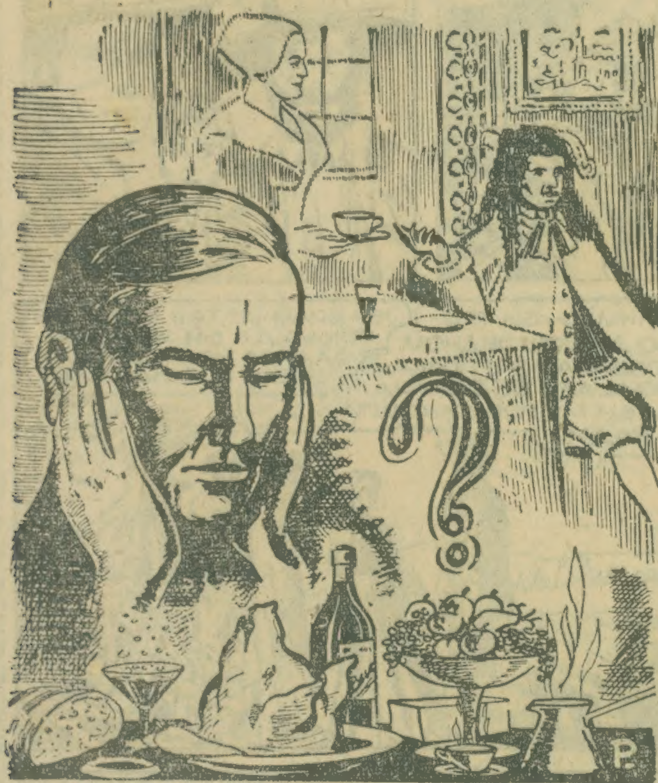
Антропогенија је наука о пореклу и развитку човека и целе породице хоминида, у коју улазе, поред свих савремених раса човека (Homo sapiens), још и његови многобројни преци чији су остаци нађени: на Јави (питекантропус), у Кини (синантропус) и Енглеској (еоантропус), затим хајделбершки, неандерталски, крапински човек и многи други.

Филогенија је наука о филогенези, а филогенеза је биолошки процес развитка појединих врста живих бића из једноставних у сложеније облике, и то од њиховог постанка на земљи па све до данас.

Филологија је наука која проучава језик и књижевност и на основу тога истражује културу једног народа или групе сродних народа. Она проучава језик, да би помоћу њега испитала богатство сакупљено у књижевности. Обично сваки језик или група сродних језика, ако се на њима развила значајнија књижевност, има своју филологију.

Лингвистика има задатак да испитује језик као одвојену друштвену појаву, да свестрано анализира чињенице које је прикупила филологија и утврди везе између тих чињеница и њихове узроке, па да тако открије општу законитост у животу и развитку језика.

Храните ли се као БАЛЗАК или као КАНТ?

Биографи великих људи су са чудесном савесношћу испитали многе безначајне појединости, навике, страсти, врлине и мане из живота особа о којима су писали. Знамо од чега су боловали и како су умрли. Али, писци су нам најмање података оставили о томе шта су јели ти људи чија су имена остала крупним словима забележена у историји.

У погледу исхране, као и у многим другим стварима, укуси су се веома много разликовали од земље до земље и од доба до доба. У Немачкој, као и у осталим земљама германског језика и цивилизације, владари, научници, политичари и војсковође узимали су увек врло богату храну, мада она није била нарочито пробрана. Један од првих Лутерових ученика, Меланхтон, јео је за сваки обед по два до три тањира јечмене чорбе, а обожавао је сардине и другу ситну рибу. Његово најомиље није јело било је ипак разноврсно поврће помешано са исецканим месом.

Предање вели да су два немачка цара умрла зато што су се прејели диња. То су били Фридрих III из XV столећа и његов син Максимилијан Фридрих је до те мере обожавао бостан да је јео пет до шест килограма диња дневно. Изгледа да Максимилијан није извукао никакву поуку из трагедије свога оца.

Кантов укус био је скроман, али количине хране које је узимао нису биле у складу с његовом филозофском мудрошћу. Он је обожавао пире од сочива и нарочиту кашу од пашканата припремљену са сланином. У свечаним приликама припреман му је пудинг од сланине на померански начин. Рецепт за ово јело није сачуван. Кант је исто тако јео пудинг од сувог грашка са свињским ногама и сушеним воћем, све добро испечено. То је било омиљено јело сладокусаца у Немачкој тога времена. Особеност немачке кујне да меша месо са шећером испољавала се већ тада. Да би лакше сварио овако обилан обед, Кант је после ручка спавао два до три сата.

Најмилије јело Фридриха Великог било је — качамак. Али, као и његов пријатељ Волтер, он је често пио кафу, која је морала бити првокласног квалитета. Страст за кафом налазимо код многих уметника и књижевника. Писац „Људске комедије“, Оноре де Балзак, пробдео је уз кафу читаве ноћи, завршавајући и дотерујући своје романе. Претерано уживање кафе проузроковало је код Балзака срчане и бубрежне поремећаје, због којих је умро у 51 години.

Волтеров случај је друкчији. Он је, као и Балзак, узимао велике количине кафе, а ипак је доживео дубоку старост.

Многи истакнути људи били су велики љубитељи острига. Међу њима се нарочито истицао француски краљ Анри IV, који би неког дана појео и по 70 острига. Писац љупких прича из XVIII столећа опат Воазенон оставио нам је детаљан опис свог јеловника, који је био одраз укуса тога времена:

„Устајем у седам и по часова и на празан стомак попијем три шоље чаја од провансалске жалфије. У десет сати долази на ред велика шоља чоколаде. У једанаест поново чај. У један сат ручам. Тада најрадије једем ситне рибе спремљене на гурмански начин. Уз рибе попијем пола чаше ускребака (нека врста вискија), а затим узимам кафу. У пет сати пијем три шоље честославице и једну велику чашу воде. У девет поједем два свежа јаја и пијем ратафију (слатку ракију с воћним соковима) и какао У једанаест увече пијем поново кафу и ракију и узимам средства за спавање.“

Фонтенел, који је умро као стогодишњак, био је луд за шпаргламa и јео их је сваког дана. Луј XVIII таманио је огромне количине спанаћа. Није могло да прође више од два дана а да се ово јело не појави на његовој трпези. Бурбони су уопште били велики гурмани и сваки обед на двору трајао је сат и по до два сата. Сасвим је други случај са Орлеанима и краљем Лујем Филипом, који су били умерени и подражавали су рационалну буржоазију свога времена. Ако би краљ радним даном закаснио на ручак, краљица га није чекала, већ је седала с децом за трпезу.

Што се тиче Наполеона, он је кулинарској вештини и гастрономским уживањима поклањао мало пажње „Људождер са Корзике“ (како су га назвали Енглези) био је познат са своје умерености и неподложности ситним страстима. Пошто је дуго радио ноћу, Наполеон није устајао пре девет ујутру. Фанатик на дужности, он је одмах почињао да прима странке, и то је обично трајало до 11 часова. За све то време несрећни кувари морали су да подгревају његов доручак, који је за француског императора уствари претстављао ручак. За овај обед јео је чорбу од поврћа, хладна предјела, свеж бели хлеб и пио вино Шамбертен, које је мешао с водом. Ово вино, које је сматрано за обичнију врсту, претставља једини алкохол који је он узимао.

Наполеон је јео врло брзо и никада се није задржавао дуже од десетак минута за столом. Осим тога, није хтео да зна за некакав редослед јела. Није био редак случај да почне са слаткишима, затим пређе на предјела и заврши обед печењем, обично пилећим. Радо је јео кромпир, пасуљ, сочиво, котлете и овчије груди на жару. Имао је нарочиту слабост за макароне припремљене на италијански начин, а волео је и морску рибу црвенку. Вечеравао је најчешће у шест сати. За ноћ је увек морало бити спремно печено пиле, за случај да цар за време рада осети глад. Најзад, много је волео слаткише, а нарочито сладолед, крем од кафе и чоколаде и воће. Овај необичан јеловник, страховита брзина којом је јео и велике количине сладоледа које је узимао лети и зими упропастили су Наполеоново здравље, тако да је умро у 52 години од рака у желуцу.

У пустињи

На питање шта је пустиња, уџбеници одговарају: „Неплодна и ненастањена земља. Област без воде и влаге, у којој нема биља и животиња“. Па ипак, у свим пустињама расте биље, живе животиње и људи. И, ако човек жели да види несавладљиву жељу за животом, треба да дође баш у пустињу.

Замислимо огроман пешчани простор у Арабији, где нема кише по пет година. Наједном наиђу облаци и наступи прави потоп од тропске кише. Такорећи у истом тренутку, као под утицајем чаробног штапића, пустиња се стане преливати у зеленилу трава. Хиљаде врста сићушних цветова ничу из земље невероватном брзином. Семе, које је пуних пет година чекало на овај дан, сад је потерало младицу, а има семена које чека кишу чак и по десет година.

Шта све не чини пустињско растиње да би се докопало влаге. Тамариска, наоко обично шибље, шаље којипут жиле свога корена тридесет метара у дубину. Један велики кактус који расте у Мексику пружа корен један метар дубоко, а потом га грана двадесет метара у ширину.

Животиње такође имају способност да се прилагоде пустињском животу. Камила, као што је познато, накупи довољну количину воде да не осети жеђ по осам до девет дана. С друге стране, њен инстинкт је толико јак да ће, ако камилар усред пустиње опусти дизгине, отићи право најближем извору.

У аустралиској пустињи постоји једна врста жабе која резервну воду скупља у шупљини свога трбуха, све док не постане округла као лопта За време суше издуби јаму 30 сантиметара дубоку и ту остане до наредне кише. Поменућемо да у неким пустињама постоје такви мрави чије раднице увлаче у себе велику количину воде, тако да постају необично крупне. Кад наступи суша, оне су снабдевачи водом осталих мрава.

И човек се у току столећа прилагодио пустињи. Бедуини имају изванредан инстинкт предвиђања када ће и где да падне киша. Чим је предосете, потерају стадо у том правцу. Ако им се срећа осмехне, остају тамо док се сва трава не попасе. Ови номади, који без престанка крстаре беспутном пустињом, прелазећи огромна растојања, најбољи су географи самоуци. Ако је само једном видео неку дуну, Бедуин је неће заборавити до краја живота, нити иједну једину њену бору. На коју било пустињску тачку да га човек стави, тачно ће знати, усред дана или ноћи, најближи извор питке воде, само ако је у том пределу једанпут боравио

Најпогоднију одећу за пустињу носе Бедуини. То је веома широко одело, које претставља добру заштиту и на температури од 70 степени.

Поред смрти од жеђи, пустињског сточара вребају и смртоносне пешчане олује. Кад она наиђе, становник пустиње спусти на земљу своје седло, постави га против ветра и „урони“ у бурнус. Тако сачека крај непогоде.

Ниједна се пустиња не састоји само од пешчаних површина. Једну шестину Сахаре, например, покрива зеленило.

Данас, уздуж и попреко, преко Сахаре саобраћају многобројна моторна возила. Путовање је тешко и опасно, јер су извори често удаљени и 150 километара један од другог. Зато у Сахари постоји нарочита служба за указивање помоћи. Ако станица из које је путник пошао не прими у року од 24 часа вест да је он стигао до најближе оазе с питком водом, одмах полази аутомобил с људима који имају за задатак да га пронађу. Према прописима који су на снази, путник, између осталог, мора носити са собом важније резервне аутомобилске делове, затим лопате, металне мреже и решетке, као и кофу са ужетом. Уже мора да буде дуго, јер се није једном догодило да су људи умрли од жеђи на самој ивици кладенца зато што кофа није могла да стигне до хладне и бистре воде.

Европа је једини континент на коме нема пустиња. Иначе, оне покривају четвртину земљине кугле. Што је најгоре, из године у годину све се више шире. Међу њима је, као што се зна, највећа Сахара. Она је широка 3.200 километара и сваке године осваја по неколико нових десетина километара.

Пустиње су, у извесној мери, човечје дело. Све се оне ивиче прилично широким појасом полуплодне земље која располаже с доста влаге. Међутим, тај предео пустоше номади који долазе из пустиње. Да би заложили ватру, чупају ретко шибље и друго растиње, а стока уништава траву. Тако земља остаје пуста и неплодна.

У току последњих година, све се чешће чују предлози да се од разних пустиња или њихових делова створе плодне површине. У Ираку, некадањој Месопотамији, где живи пет милиона људи, улажу се знатна средства у обнову античког система наводњавања. Кад би се цела земља испреплела каналима, у њој би могло да живи од пољопривреде око 40 милиона људи. Стару мрежу канала уништиле су по злу познате Џингис-Канове хорде. У Либији је последњих година очишћено преко 200 старих цистерни, које данас исто тако добро служе као и пре 2.000 година.

Прича о два крокодила

Француски природњак Леон Бине забележио је два занимљива догађаја који показују колико је велика отпорна моћ и животна снага крокодила.

Мој отац донесе изненадно у Париз једног малог крокодила којег је добио из Нигерије. Био сам тад дечак и чишћење кавеза и храњење крокодила стављено је мени у задатак. У кавезу се налазило повеће корито, пуно воде, у коме се крокодил купао. Моја је дужност била и да мењам сваки дан воду у кориту и, како је била зима, да је предвече изручим да се преконоћ не би замрзла, па можда заробила крокодила и тако му дошла главе.

Једнога дана сам баш то заборавио да учиним, а ноћ је на несрећу била хладна. Сутрадан када сам дошао да обиђем свог питомца видео сам да се догодило оно од чега смо страховали: крокодил је био у води, па се заједно с њом замрзао и остао заробљен у леду. Очајан због његове смрти, отрчах да зовнем оца, који није био природњак, али је добро познавао историју природних наука.

Отац узе чекић и прво ослободи јадну животињу леденог окова. Крокодил је био непомичан, укрућен и тврд као комад дрвета. Пошто дохвати две веће вунене крпе, отац поче да га трља по читавом телу. На моје највеће изненађење, после пола часа таквог загревања спазих како крокодил отвара једно, па затим и друго око. Када је још пустио глас, своје добро познато „хон“, знао сам да је сасвим поврађен у живот. Он је више часова био буквално слеђен, а ипак је оживео.

Много година касније, у току једне експедиције по Африци, још једном сам имао прилике да се уверим у невероватну животну снагу крокодила.

Доцкан увече донеше ми крокодила дугог око два метра који тек што је био уловљен, односно убијен. За нека испитивања требало је да припремим његово срце. Извадио сам га и наумивши да га препарирам сутра, ставио у један суд са алкохолом од 90 отсто. Лако је замислити колико је било моје изненађење кад сам сутрадан узео суд и видео да крокодилово срце још куца! Пулсације су биле слабије него синоћ, али још увек правилне. Оне су постајале све ређе и потпуно су престале тек после тридесет шест часова!

Шибенчанин Антун Врaнчић

Шибенчанин Антун Вранчић (1504 до 1573) био је један од најученијих Хрвата свога времена. Прославио се као државник, дипломата и историчар. Писао је на латинском и хрватском. Путујући кроз словенске земље на Балканском Полуострву, он је с поносом истицао своје знање „илирског језика", који је био и његов матерњи. По мајци, Вранчић је потицао из чувене хрватске породице Бериславића. Славни бан Петар Бериславић био је његов ујак и лично се бринуо за даровитог младића. А кад је он јуначки погинуо у борби с Турцима код Јајца (1520), бригу над васпитањем младог Вранчића преузео је један његов други рођак, који је такође био великодостојник на двору угарских краљева.

Прва знања Вранчић је добио у родном граду Шибенику и у дедовој кући у Трогиру, одакле су били Бериславићи. Теологију и права студирао је у Падови, а потом је прешао на бечки и краковски универзитет. Био је одличан зналац историских и географских наука и старе класичне књижевности, а његови списи одишу хуманистичким духом и тежњама. Још као младић, Вранчић је добио висока црквена звања, а после катастрофе на Мохачком Пољу (1526) његов рођак позвао га је на двор краља Јована Запоље. Краљу се обдарени и учени младић много свидео и поставио га је за свог секретара. Ту се Вранчићу, који је тада имао 26 година, ускоро пружила прилика да са успехом опроба и своје дипломатске способности.

И поред велике државничке и дипломатске делатности, Вранчић се стално бавио науком. Као посланик краља Јована Запоље, био је готово на свим европским дворовима: у Пољској, Аустрији и Чешкој, неколико пута је ишао у Млетке и у Рим, био је на двору француског краља Франсоа I и енглеског краља Хенрика VIII. За њега се говорило да је један од највештијих, најуглађенијих и најученијих европских дипломата и свуда је био радо примаn. Неколико пута ишао је и у Босну, тамошњим султановим намесницима.

Око 1550 године Вранчић је прешао у службу аустриског цара Фердинанда, који је тада био хрватски и угарски краљ. Цар му је подарио високе црквене части и ускоро га одредио за свог нарочитог посланика, који је требало да код султана Сулејмана Величанственог издејствује дужи мир. Био је то тежак и опасан задатак. На Порти је аустриски цар сматран непријатељским владарем и султан Сулејман спремао се да на њега подигне огромну војску и освоји Беч. Фердинандовог посланика на свом двору бацио је у тамницу, у којој је овај чамио већ дуже време. И сада је требало да Вранчић изради мир и да, бар за извесно време, отстрани опасност од земаља којима је владао Фердинанд.

„Претежак је положај посланика, писао је Вранчић, и ни један слободан човек не жели ту част. Турци даноноћно чувају посланике и њихово особље; не допуштају да се без надзора икуда крећу, нити да се дописују. Они не смеју да шаљу писма својим владарима нити да их од њих примају. То су добровољни заробљеници, таоци, којима увек прети најстрашнија тамница".

Своје прво посланство Сулејману Величанственом Вранчић је описао у једном опширном и врло занимљивом спису, а први пут га је објавио А. Фортис у

свом познатом делу „Путовање по Далмацији" (1774). Вранчић је на пут у Цариград кренуо из Беча, половином јула 1553 године. Најпре је свршио неке послове код будимског паше, а затим је с војничком пратњом кренуо на лађама Дунавом према Београду. Пут од Будима до Београда трајао је пуних шест дана, кроз земљу која је била сасвим опустошена и где је „свуда само расап царевао".

Путници су гледали Београд с дивљењем и дубоком тугом, сећајући се времена кад је био у хришћанским рукама и храбро одолевао великим турским војскама. А сад је прошло већ више од тридесет година како султан сматра Београд једним од најлепших и најславнијих украса своје огромне царевине.

На свом путу низ Дунав до Београда, Вранчић је свуда видео само рушевине некада тврдих и лепих замкова и утврђених градова, који су били чувени и славни; уместо плодних њива и лепих винограда, све је било запарложено, задивљало и обрасло у коров. Вранчић нарочито истиче готово сасвим опустошени Срем. Његови градови на Дунаву — Сотин, Илок, Баноштор, Черевић, Сланкамен и многи други — само су рушевине. Каменица, „која је некада била многољудна, одлична и богата сремска варош, на гласу са својих књижевних такмичења, сада има једва петнаестак бедних колиба".

Посланство које је предводио Вранчић није смело да се задржи у Београду дуже од један дан. Турци нису допуштали ни слободно кретање, па је Вранчић могао да обиђе град само у пратњи турских стражара, и то не сва места која је хтео. Њега је највише интересовала београдска тврђава, која је у то време још имала средњовековни изглед, док су Турци само утврдили поједине делове на њој и доградили неке зграде. Лађе на којима је дошло Вранчићево посланство остале су у градској луци, где су их чували турски војници, бранећи приступ хришћанским становницима тадањег Београда: Србима, Дубровчанима, Грцима и Јерменима, „који ту живе увек у опасности за свој живот", бавећи се углавном трговином.

Првог августа 1553, Вранчићево посланство морало је да напусти Београд. Најпре се спустило лађама до Смедерева, а затим је наставило путовање кроз унутрашњост Србије, старим царским друмом до Ниша и даље према Бугарској. После 25 дана стигло је у Цариград, непосредно пред Сулејманов полазак у Алеп.

Ова прва Вранчићева дипломатска мисија у Турској трајала је четири године и он је, пратећи Сулејмана Величанственог, стигао све до персиске границе. За време свог боравка у Азији, Вранчић није био само дипломата, него и радознали научник. Као дипломата, он је обогатио и проширио своје искуство и знање о Турцима, о начину њиховог владања, о уређењу војске и ратовању. Упознао је земље и народе на истоку, као и живот потлачених Словена на Балкану, нарочито Срба и Бугара, о којима у свом спису много говори. Као научник, сабрао је мноштво драгоцених оријенталних рукописа и турских летописа, а у Анкари је нашао чувени римски натпис који је осветлио непознате ствари из живота цара Августа. Вранчић га је први саопштио и у науци је познат под његовим именом.

Године 1567, Вранчић је као посланик цара Максимилијана по други пут ишао у Цариград, истим путем као и раније. На овом другом путовању, у његовој свити био је и Италијан Марко Антоније Пигафета, потомак чувеног путника и географа Антуна Пигафете, који је пратио Магелана на његовом путу око света. Марко Антоније описао је путовање од Будима до Цариграда. Он је донекле допунио ранији Вранчићев спис, дајући, између осталог, и више података о Београду, нарочито о животу у њему. За Вранчићеву дипломатску мисију у Цариграду везан је и Холанђанин Бусбек, који је такође прошао кроз наше крајеве и о свом путовању написао занимљив и за нас драгоцен спис.

Ледене немани

Има година када их се хиљаде јаве на путањама пароброда у Северном Атлантику. Најчешће их топлије море брзо учини безопасним, јер силазе обично у јуну. Али, ако је лето изузетно свеже може се догодити да претстављају опасност чак и у августу.

Употреба радара на савременим бродовима и огроман напредак у методима откривања препрека у току пловидбе, учинили су мањом него икад опасност од судара с леденим бреговима. Али, та безбедност може се постићи само непрестаном будношћу, јер број и величина пловећих ледених планина никад се не смањује.

Северни Атлантик и његови субполарни делови „испоручују" сваке године у пролеће известан број ледених брегова који се откидају од ледника. Већина се рађа на Гренланду, док се поједини одвајају од простране ледене коре која покрива арктичка мора. Њих кидају топле морске струје.

Сваке године наброји се три до четири стотине ледених брегова, а понекад и до хиљаду. Обично протекне три године откако се ледени брег роди (или, боље, самостално заплови морем) док не искрсне на путевима пароброда што пресецају Океан. То су они обични, најчешћи, али има и џинова чија је маса толика да лако надживе овај просечан век пре но што их растопи топлије море. За свог постојања ледени брег обично преплови три хиљаде километара.

Највећи ледени брег који је икад људско око угледало, срели су морнари с једног једрењака који је 1860 године превозио жито преко Атлантика. Имао је облик латинског слова „L"; једна страна била му је дуга 85, а друга готово 50 километара. Још један ледени див, примећен 1893, премашио је 80 километара у дужину, тако да човек с једног његовог краја није могао сагледати други крај.

Такви ледени брегови уствари су мала острва од леда, али се она најчешће брзо поделе на известан број острваца, чија се величина још смањи пре но што допру до морских путева.

Подводни део леденог брега је осам до десет пута већи од дела који се налази над површином. Због тога гибање мора не утиче на њих чак ни за време буре. Када се ломе и деле на огромне блокове, то увек прпраћа звонак прасак и потмула грмљавина.

Већина ледених брегова изванредно лепо изгледа. Они се састоје од леда често старог више стотина година, који се у току векова натапао разним благим бојама и прожимао мехурићима ваздуха. Због тога њихов лед није прозрачан ни бистар, већ својом белином личи на фини порцелан или емајл.

Огромне су количине леда које садржи један ледени брег. Чувени истраживачи Арктика Пери и Рос израчунали су да тежина просечног леденог брега износи 1.500 милиона тона. Ако се узме у обзир да је тај лед необично тврд и компактан, биће јасно колики су изгледи брода да не потоне ако се судари с таквим леденим дивом. Уствари, изгледи уопште не постоје.

Најопаснији део леденог брега је онај што се скрива под водом. „Титаник" и многи други бродови страдали су баш од тог подводног дела.

Уништити одједном ледени брег — било експлозивом или топовским гранатама — готово је немогућно, јер се он дроби и ломи на мање, али исто толико опасне ледене брегове. Зато се борба против њих своди на праћење њиховог кретања, бележење положаја из часа у час и обавештавање међународне патроле за ледене брегове, која затим путем радија упозорава на опасност све бродове у свом рејону.

Радарски екран изванредно јасно показује ледене брегове, па више практично не постоји никакав разлог да се брод с неким од њих судари. Чак и у току ноћи, и по магли, радар беспрекорно оцртава ледени масив.

Необичне пловеће планине, беле, зелене и плаве кад их обасјава сунце, а сиве и мрке под кишом и у магли, из даљине изазивају дивљење. Стална контрола њиховог кретања данас омогућује бродовима да неоштећени прођу поред тих величанствених ледених дивова.

Мале занимљивости

НОВ НАЧИН УБИЈАЊА КИТОВА

Норвешки инжењер Ветлесен пронашао је нов метод убијања китова. Приликом уласка у тело животиње, харпун испушта угљену киселину, која убија кита готово тренутно. Гасови који се притом развију чине да се кит одржава на површини. Раније, да би се ово постигло, китово тело морало се надувати.

ТЕЛЕВИЗИСКИ ИНФОРМАТОР

Железничка станица „Пенсилванија" у Њујорку применила је телевизију у циљу давања информација путницима. Уствари, 105 телевизиских камера будно мотре на композиције возова које стално долазе и одлазе. На шалтерима службеника за информације налазе се мали телевизиски апарати, на чијим се екранима види где је постављен воз који интересује путника.

ДА ЛИ ЋЕ БИТИ НАЈВИША?

Швајцарски инжењери израдили су планове за једну зграду за коју се каже да ће бити највиша на свету. Она ће бити висока 553 метра; 105 метара виша од данашње највише зграде на свету — Емпајр Стејт Билдинга. Швајцарци се надају да ће овај супер-облакодер бити готов 1964 године, када у Лозани буде отворена национална изложба.

„АТОМИ-ЧУВАРИ"

Амерички стручњаци поуздано сматрају да ће у њиховој земљи 1960 године почети интензивно конзервисање хране нуклеарним зрачењем. Опити у том правцу врше се већ дуже времена и намирнице конзервисане на тај начин испитиване су на животињама и на људима — добровољцима. Такође је почео двогодишњи програм испитивања дејства хране зрачене радиоактивним зрацима на људима. Ипак се још истражују најподеснији начин „атомског конзервисања" и зато се индустриска примена тог новог метода, према мишљењу америчких научника, не може очекивати пре 1960 године.

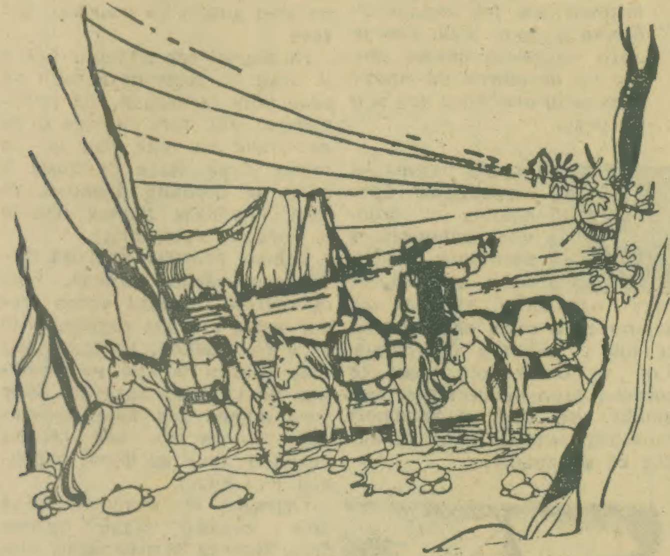
МАЊЕ ОД ПОЛОВИНЕ

Према подацима Организације Уједињених нација, запослено је и живи од свог рада само 41 отсто становништва у свету (око (1.100.000.000 особа). Од тога броја свега 23 отсто су жене.

НЕПРИЗНАТА МАЗГА

Читаве песме испеване су у славу коња. Видимо га и на сликама, а подигнути су му и споменици. Од свих животиња, свакако се о коњу и псу највише писало. А

о мазги, блиској сродници коња, животињи која је дала велики допринос људској цивилизацији, нигде ни речи. Ако је и помене, то бива обично у шалама које се праве на њен рачун. Јер нико живи, макар јој и одавао дужно признање као корисној животињи, не може тврдити да је она лепа. Мазга у себи спаја особине коња и магарца, али лепоту није наследила ни од једног од њих.

Још први одгајивачи мазги на Блиском Истоку утврдили су да је она јача од магарца, а издржљивија од коња. И тако, оно што је изгубила у лепом изгледу добила је у другим особинама. Од коња има снагу и храброст, а од магарца стрпљење, скромност и сигурност у ходу. Кожа јој је дебља од коњске. Стрпљивија је под тешким товарима, пажљивија на опасним местима и отпорнија према болестима него коњ. Једе храну коју коњ не би ни окусио. Врућину подноси одлично и незаменљива је као радна животиња у топлим пределима.

Стари Асирци и Египћани употребљавали су мазгу за ношење терета, док су коње чували за рат. Јевреји, из верских разлога, нису смели да се баве одгајивањем мазги, већ су их куповали од Јермена. Вавилонски цар Сенахериб запленио је у Јудеји велик број мазги. На асирским и вавилонским рељефима виде се мазге како вуку колица и како их јашу жене и ловци.

Римљани су имали високо мишљење о мазги. Служила им је за ношење товара, за вучу кола и орање. По две мазге носиле су нарочите носиљке у којима су путовале богате даме из римског друштва. После пропасти римског царства, одгајивање мазги вратило се на исток. У Сирији и Египту гајене су мазге нарочите врсте.

Арапи су пренели мазгу у Шпанију, где се она показала незамењивом у планинским крајевима. Мазге које су гајене у Шпанији одликовале су се крупноћом и лаким ходом. Оне су постале главна јахаћа и товарна животиња у Каталонији. По протеривању Арапа из Шпаније, мазге су остале, али су за њих наступили црни дани. Сматрало се да је одгајивање мазги маварски обичај, који треба искоренити. Хришћани треба да јашу само коња. Тако је мазга стављена ван закона. По освајању Севиље, 1248 године, краљ Алфонс X издао је едикт којим је витезовима забранио да јашу мазге. Али, племство их је и даље јахало, јер је то било много угодније него јахати немирне коње. Доцније, крајем XV века, само свештеници и жене смели су да јашу мазге. Колумбу је на његову молбу, а с обзиром на заслуге и старост, дозвољено 1505 године да може јахати мазгу.

У Америци је мазга наишла на терен као створен за њу. Пуних 400 година била је она главна домаћа животиња у обе Америке, довољно отпорна да се одржи у пустињама, мочварама и планинама. Најважнији каравански пут у Америци — преко панамског теснаца — одржавали су каравани мазги. Жито и месо ишли су у правцу запада, а злато и сребро ка истоку, до пристаништа у Карипском Мору, а одатле бродовима у Шпанију. Никарагва је постала центар за одгајивање мазги. Нису били ретки каравани и са по 1500 ових животиња. Само у марту 1550 године пребацили су Шпанци у луке на источној обали 1200 товара злата и сребра.

Није никакво чудо што су се и гусари заинтересовали за овај посао. Чувени енглески морепловац Франсис Дрејк напао је у Панами, 1573 године, један овакав караван. Међутим, Шпанци су тога дана били послали само незнатну количину сребра. Шест недеља касније, Енглези су били боље среће и запленили су 1900 мазги са скупоценим товаром. И кад је престао ток злата, остао је каравански пут.

Насупрот ономе што би се могло закључити из каубојских филмова, имале су мазге у освајању „Дивљег Запада" далеко већу улогу него коњи. Кад су Шпанци из Мексика продирали у Калифорнију, служили су се мазгама. На чувеном путу за Санта Фе товарено је по 150 килограма терета на мазгу. Мазге су вукле тешка кола која су прелазила с једног краја Америке на други, носећи прве насељенике у правцу Запада.

Одгајивање мазги узело је у Америци велике размере, тако да их је тамо половином прошлог века било више него ма које друге домаће животиње. Из Америке, после успешне употребе у грађанском рату, „освојила" је мазга многе европске војске. Шпанија и Француска извозиле су велик број мазги. Само француска област Поату давала је 50.000 грла годишње. Оне су учествовале у многим колонијалним походима и у стварању империја.

Већ од Првог светског рата, а нарочито за последње три деценије, моторизација све више потискује ову корисну животињу. Готово у свим земљама број мазги стално опада. Можда ће једног дана моћи да се виде само у зоолошким вртовима...

ВЕРОВАЛИ или не

ПЕСНИК КОЈИ НИЈЕ ПОДНОСИО СЛОВО „Р"

Немачки песник Готлоб Бурман (1737—1805) написао је 130 песама, које су све заједно имале преко двадесет хиљада речи, не употребивши ниједном слово „р". За последњих седамнаест година живота он је чак и у говору увек изостављао тај глас.

УГОВОР ПРОТИВ РИБА

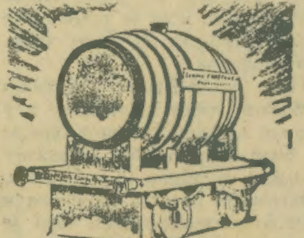
У холандском граду Дордрехту богати људи хранили су у 17 веку своју послугу искључиво рибом. Најзад се послуга у читавом граду побунила и захтевала уговор са својим послодавцима којим би јој било гарантовано да убудуће рибу може да добија највише два пута у седмици.

БРЕГ КОЈИ УРЛА

У близини Лангеберга, у југоисточној Африци, налази се један пешчани брег који околни становници називају „Брегом који урла". Наиме, и најлакши кораци у подножју овог брега изазивају веома јаке шумове, сличне урлику, који се чују на удаљености од преко по ла километра.

ВЕРАН ЗАНИМАЊУ

Над гробом Леонса Шаберноа из Рошешуара, у Француској, који је за живота био виноградар и произвођач вина, подигнут је споменик у облику винског бурета.

Лекарски хонорари у историји

Лекарски хонорари често су играли занимљиву улогу у историји. Од најстаријих времена покушавале су државе и поједини владари да на неки начин реше новчано питање између лекара и њихових пацијената.

Судећи по сачуваним рукописима, још стари Вавилонци тужили су се на високе хонораре које су од њих захтевали лекари. Тако су, например, за намештање и лечење сломљене руке или ноге Вавилонци морали да плаћају по десет секела. Колика је то свота била видимо по томе што је годишња закупнина за већу кућу износила свега шест секела.

Две стотине година пре наше ере побунили су се грчки лекари против једног плана којим су државне власти намеравале да свима грађанима осигурају бесплатно лечење. Лекари су запретили обуставом рада и план, којим се лекарима за лечење грађана предвиђала одређена годишња награда из државне благајне, морао је да буде „стављен у акта".

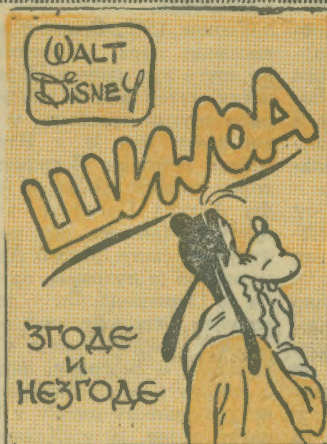
Године 1240 цар Фридрих II израдио је план за здравствено осигурање свих поданика свог италијанско-сицилијанског царства. Он је предлагао да сваки град плаћа лекару одређену годишњу своту, а да овај бесплатно лечи све становнике града. План није био спроведен. Два века касније, цар Сигисмунд, један од Фридрихових наследника, покушао је да обнови тај план, али такође без успеха. Лекари су били јачи од владара.

У старом Египту за лечење жена плаћало се шест пута мање но за лечење мушкараца.

Саксонски владар Август Фридрих Јаки (1670 — 1733) био је веома осетљив на сваку врсту бола. Кад га је једном заболела нога, позвао је из Париза познатог лекара Жана Птија, који му је без одлагања и с минимумом болова ампутирао један прст. За то је од Августа Фридриха добио 10.000 талира (читаво богатство за оно време) и доживотну годишњу ренту од 1.200 талира.

Веома уносно било је за енглеског лекара Димсдејла цепљење против богиња руске владарке Катарине Велике. За пет минута рада, колико цепљење траје, Димсдејл је добио хонорар од 1,800.000 динара, доживотну годишњу ренту од 90.000 као и 360.000 динара на име путних трошкова. Уз то му је Катарина доделила и титулу руског барона.

Године 1790 добила је „царица свих Руса" кијавицу. Њен дворски лекар саветовао је свакодневне масаже растопљеним лојем. Шездесет година још после тога у двор се свакодневно доносила одређена количина лоја, јер се нико није сетио да откаже поруџбину. Тако је та „царска кијавица" стајала Русију два милиона рубаља.

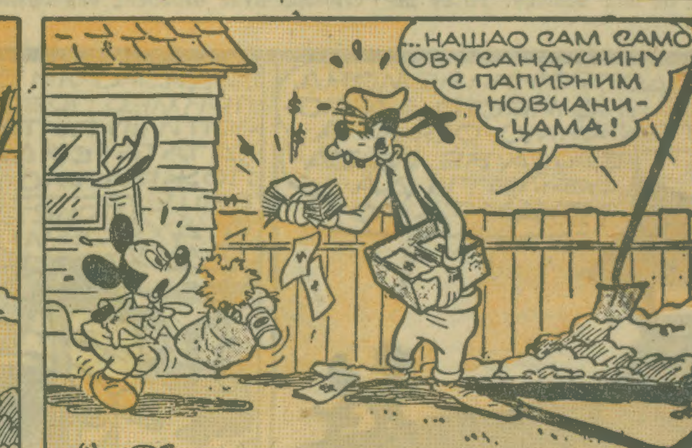

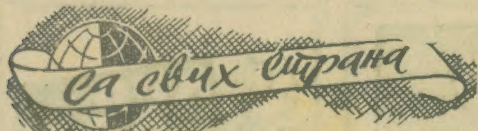

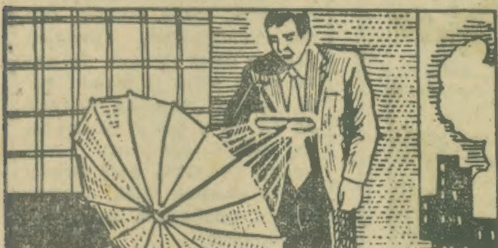

СУНЧАНИ ШТЕДЊАК

Ручак може бити зготовљен за свега двадесетак минута на једном новом штедњаку јачине 750 вати, који енергију добија искључиво од сунца. Овај штедњак, израђен у САД, по свом облику потпуно личи на кишобран. Устварн, то је један

параболичан рефлектор чије је „криво“ огледало направљено од специјалне пластичне масе. У сабирној тачки сунчаних зракова, која се налази у средини „кишобрана“, постиже се врло висока температура.

* * *

РЕГИСТРАТОР БУКЕ

Ускоро ће по прометним улицама свих већих градова у Западној Немачкој бити постављени специјални апарати за бележење буке коју изазивају моторна возила. Пролазнику ће бити довољно да баци један поглед на таблу с подео-

цима па да сазна колика је јачина буке у том тренутку. То ће уједно бити и опомена возачима да стишавају своје моторе и да, колико могу, допринесу смањењу буке на улицама.

* * *

БРЖЕ И ЛАКШЕ ШИШАЊЕ

Један берберин из Винечија, у америчкој држави Вашингтон, гарантује својим муштеријама да ће им коса при потшишавању бити савршено изравната. Он то постиже помоћу направе коју је сам конструисао, а која се састо-

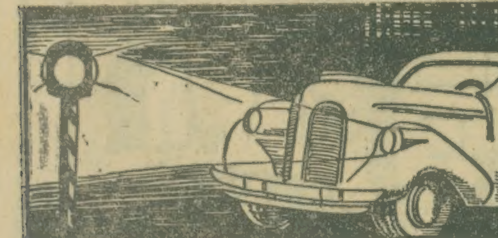

ји од две покретне ручице с косо нагнутим сечивом. Ово сечиво стално заузима одређен положај. Ту се налази и погодно место за ослањање руке, што чини покрете лаким и сигурним. Потшишавање овом направом не само што је лепше, него је и брже: траје око пет минута мање него код досадашњег начина.

* * *

„МАЧЈЕ ОЧИ“

Овим необичним именом називају се стаклени ексери постављени средином свих главних друмова у Енглеској. Они ноћу светле кад на

њих падне млаз светлости из аутомобилских фарова. Ове мале светлеће ознаке учиниле су ноћни саобраћај знатно сигурнијим.

* * *

ИЛУСТРАЦИЈЕ ЗА СЛЕПЕ

Пошто се Мајкл Исерман родио слеп, родитељи су га дали у нарочиту школу за овакву децу, а и сами су се трудили да га што више приближе животу и природи, како би их што боље осетио. Нарочито је мајка улагала много труда. Она му је Брајовом азбуком преписивала причице из разних књига за децу, па је једног дана осетила потребу да пренесе у његову свест и слике којима су приче биле илустроване. Размишљајући како то да уради, почела је да црта фигуре на картону или каквом другом материјалу и да их исеца, како би њен син могао да осети облике предмета. Додуше, она није успевала да му објасни шта је то боја, и да су предмети и бића различите боје, али комадићем срнеће коже, например, могла је много штошта да каже своме сину. Захваљујући томе, он је сазнао какве су веверичине дуге уши, какав јој је реп и како изгледају њене предње ноге, које су краће од задњих. Доцније је дечакова мајка почела да прави фигуре у рељефу намењене и осталим слепима. Њен подухват показао се од велике користи за све који су рођени без вида. Она данас има радионицу играчака за слепу децу у којој је запослено 25 особа.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ПРОЗРАЧНА ГАРАЖА

У Енглеској је почела производња пластичних гаража. Устварн, то је кућица чији је скелет направљен од алуминијумских шипки, док су кров и зидови од прозрачне пластичне материје. Практичност овакве гараже је у томе што се за свега један минут може склопити и пренети на било које друго место. За њу чак није потребно копати темеље, већ се она једноставно причврсти, као шатор, за тле.

САВРЕМЕНИ ХЕРКУЛ

Немац Макс Хартман, из Хајделберга, познат је као изванредно снажан човек. Недавно је он приказао снагу својих мишића на мало необичан начин. Пошто је руке обавио пешкирима, узео је каишеве којима су била везана два џипа. Џипови су кренули у супротним правцима, али нису могли с места да макну, јер је снагу њихових мотора савладао овај савремени Херкул.

РУЧНИ КРЕВЕТАЦ

Многе породице лишене су могућности да иду на излете због једног досад нерешивог проблема: како и где да сместе своју бебу. Сада је у САД конструисан нарочити портабл-креветац. Склопљен, он се носи као какав кофер, а кад затреба зачас се расклопи и намести у хотелској соби или у кампу. Овај креветац, који је врло удобан и лак, без икаквог напора може да носи свака одрасла особа.

ПРИРОДНИ БУДИЛНИЦИ

Још је Шекспир назвао петла „птицом дана који се рађа“. И заиста петао је прави живи будилник сваког домаћинства које гаји живину. Но, он никако није једина птица која својом песмом или гласом најављује рађање дана. И многе друге, мада не домаће, животиње оглашавају се у рану зору. Устварн, јутарњом песмом птица објављује почетак свог „радног дана“. Уопште, то је знак да настаје активност. Али, иако има много птица које се чују у току целог дана, готово без изузетка све замукну у време највеће дневне жеге.

Животиње које су активније ноћу, например жабе и разни инсекти, тек у сумрак почињу да дају гласа од себе.

ПРОТИВ ВРУЋИНЕ...

Да би ублажиле неподношљиву жегу која је ових дана тамо владала, власти у Ејлату, у Акабском Заливу, прибегле су „запрашивању“ читавог предела морском водом разбијеном у сићушне капљице, као прах. После тога температура је са 40 сишла на 33 степена.

ТАПЕТИ ЗА МЕРЕЊЕ ВЛАГЕ

У Енглеској је усавршен нов метод за мерење влаге, без употребе скупих апарата и инструмената који су досад служили у ову сврху. Овај нов метод састоји се у посматрању промене боје на нарочитој кобалтно-тиоцијанатској хартији изложеној влази. Тапети од ове хартије наћи ће примену, пре свега, у просторијама у којима се чува материјал осетљив на влагу.

СВЕ СКУПЉЕ...

Колико трка у наоружању прелази у расипништво, које омета пораст општег благостања, можда најбоље показује овај податак: изградња једне подморнице употребљене у Другом светском рату стајала је 5 — 7 милиона долара. Међутим, трошкови израде једне подморнице на атомски погон данас износе 45 до 47 милиона.

ОДЕЛО — „БАТИСКАФ“

Једна италијанска фабрика која израђује гњурачка одела и опрему направила је специјално оклопно одело-„батискаф“ којим ће се капетан Рајмонд Бачер, познати гњурац, спустити у дубину од 270 метара. Он овим треба да докаже да добро гњурачко одело омогућује да се издржи огроман водени притисак.

ОДЕЛО БЕЗ МРЉА

У једној америчкој фабрици текстила усавршен је процес производње штофова који не „примају“ масне мрље. Устварн, влакна овакве тканине су импрегнирана једном хемиском материјом која спречава апсорбовање уља, масти и сличног. Ако се на такво одело проспе уље, оно ће остати на површини, у капљицама као жива, док се најобичнијим начином не скине.

МАНТИЛ — КИШОБРАН

На изложби нових проналазака одржаној у Њујорк-Ситију, пажњу посетилаца привукао је један кишобран који може да послужи и као мантил. Кад се он отвори, с његових крајева спушта се застор направљен од танке прозрачне материје, који потпуно штити и од најјачег пљуска.

„КРВОТОК“ КОД БИЉАКА

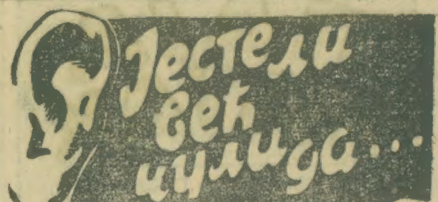
Биљни сок не креће се кроз растиње као крв кроз тело животиња. Он се равномерно и полако пење од корена до лишћа. Не постоји никакво кретање сока у супротном правцу — од лишћа ка корену. Доба дана или ноћи, месечеве мене и слично уопште не утичу на његово кретање. Међутим, у току изузетно топлих дана, када је испаравање повећано, сок се брже пење ка лишћу.

СТЕНА — ДИНОСАУР

У области Ланкастер-Каунти, у Пенсилванији, постоји стена висока око десет метара, која својим обликом јако потсећа на давно изумрлог џиновског гмизавца диносаура. Становници овог краја, баш због тога, назвали су ову огромну скулптуру коју је природа обликовала у камену — Стена диносаур.

ЧВРШЋИ ОД ЧЕЛИКА

У лабораторији једне фабрике авиона у Лос Анђелосу направљена је легура алуминијума која има изванредну лакоћу и чврстину, због чега је врло погодна за израду појединих делова на брзим авионима. Чврстина ове легуре је толика да једно њено парче величине 2 и по сантиметра може да издржи тежину десет трактора.

... у данашњим Винковцима, који су се у римско доба звали Цибале, родила су се два римска цара: Валентијан I (364—378) и његов брат Валенс, који су владали истовремено, сваки својим делом царства.

... у области Комодоро Ривадавији, у Аргентини, домороци Индијанци граде куће од љуштура преисторијских школьки, којих у овом крају има у изобиљу.

... сразмерно тежини тела, слон је слабији од човека и коња.

... име алабастера, кристаласте врсте гипса, долази од имена града Алабастрона, у Египту, где се овај камен у Старом веку највише вадио.

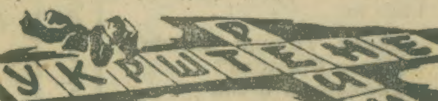
... назив Балканско Полуострво први пут је употребљен у стручној литератури тек 1809 године.

... ненастањена површина Земље — углавном поларни крајеви, високе планине, пустиње и велике мочваре — зове се анекумена.

... од свих народности на свету, Данци воде најдуже телефонске разговоре, и то обично 8 до 10 минута. Италијани су нешто краћи. Код Немаца и Енглеза телефонски разговор траје највише 5 минута. Американци су најкраћи: њихови разговори трају просечно један минут.

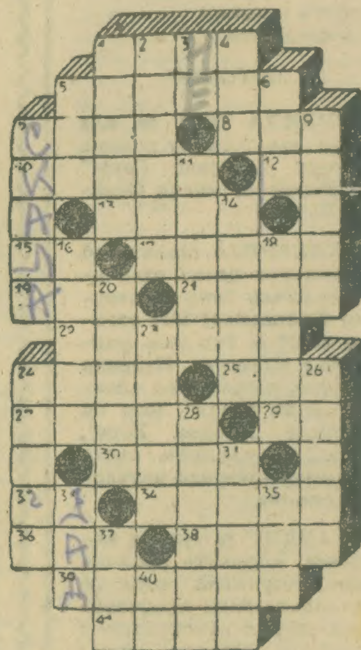
... гренландски кит је животиња с највећим апетитом на свету, а ипак нема зуба.

... људи знају за грашак од најдавнијих времена. Грашак је, например, нађен у сојеничким насељима из бронзаног доба која су откопана на обалама швајцарских језера.

Водоравно: 1) украсна биљка; 5) некадашње име за Пелопонез; 7) десна притока Саве; 8) место у Шведској; 10) страно женско име; 12) њима; 13) град у Русији; 15) два слова; 17) витак; 19) музички термин; 21) позорница; 22) наш народни херој; 24) врста чамца; 25) богиња обмане у грчкој митологији; 27) феачка краљица; 29) хемиски знак за иридијум; 30) земља (лат.); 32) место у Србији; 34) страно мушко име; 36) неупотребљен; 38) експлозивно оружје; 39) област у Шпанији; 41) личност из романа „Госпођа Монсоро“.

Усправно: 1) наша планина; 2) угашени вулкан у Јерменији; 3) негација; 4) света (турски); 5) место у Војводини; 6) мера за површину (множ.); 7) музичка лествица; 9) старо име Љубљане; 11) место на Црном Мору; 14) савез држава; 16) висораван код Шапца, позната из Првог устанка; 18) папини годишњи приходи; 20) лирска песма; 23) оснивач Реформације; 24) река у Персији; 26) страно женско име; 28) личност из „Три мускетара“; 31) врста хемиских једињења; 33) туга; 35) лична заменица; 37) страно мушко име; 40) јапанска мера.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) маса; 5) Канада; 7) камин; 8) пи; 10) Улис; 11) ток; 12) Нин; 13) мила; 14) ак; 15) терор; 16) обилан; 18) Арад; 19) красан; 21) слана; 22) ек; 24) рака; 25) вир; 26) Ава; 27) кама; 28) ми; 29) оркан; 30) Реноар; 32) Лист.

Усправно: 1) Мамин (Сибирјак); 2) анис; 3) сак; 4) ад; 5) калико; 6) Аполон; 7) куна; 9) Икар; 11) тирада; 13) меласа; 15) Тирана; 17) барака; 19) клавир; 20) неимар; 21) срам; 23) кран; 25) вакат; 27) крос; 29) они; 31) ел.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

За мале цртаче

Ево неколико лаких прегледа за мале цртаче. Да би се начинили овакви цртежи, потребно је више стрпљења и труда него талента. А кад се

будете довољно извежбали, покушајте да поједине од ових слика нацртате „из главе“, не гледајући на наше цр-

теже. Доцније ћете, вероватно, моћи и сами нешто да измислите.

Акробати на ваги

Три циркуска акробата пошла су да се измере. Али, они се нису мерили као остали свет. Први акробата узео је другог на рамена и заједно с њим стао на вагу. Били су тешки равно 200 килограма. После тога, други акробата подигао је трећег на руке и тако стао на вагу, која је показала тежину од 190 килограма. На крају, трећи је бацио првог себи на леђа и измерио се заједно с њим — 180 килограма.

Реците сада колико је сваки од њих појединачно био тежак!

(Први акробата имао је 95, други 105, а трећи 85 килограма.)

Мићине године

Кроз три године Мића ће имати три пута више година него што их је имао пре три године.

Колико сада Мића има година?

(Мићи је сада шест година.)

Биоскоп код куће

Из ранијих бројева нашег листа сигурно вам је познато како се добијају разне силуете на зиду или платну. Ево вам сада још једне. Ако наместите руке као што наша слика показује, па пустите да вам на њих пада светлост сијалице или свеће, на супротном зиду појавиће се — глава свиње. Ако још будете мицали прстима како треба, свиња ће наједном „оживети“: отвараће уста и мрдаће ушима.

ЛАВИРИНТ

Баците брз поглед на слику. Погледајте где је улазна, а где излазна стрела. Затим покушајте да кроз лавиринт брзо прођете од једне стреле до друге.

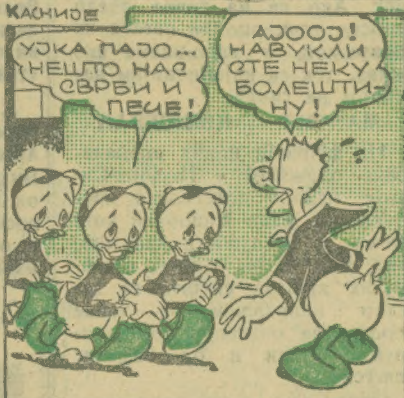

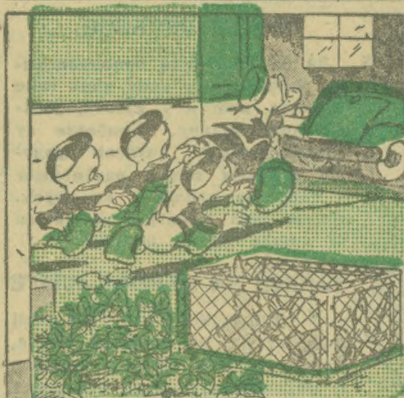

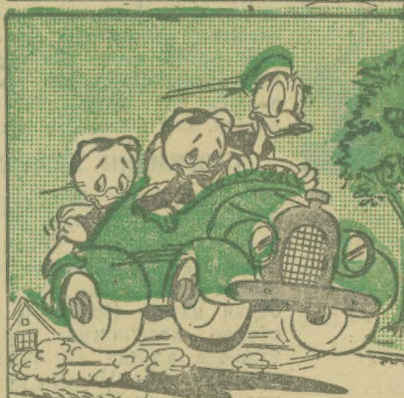

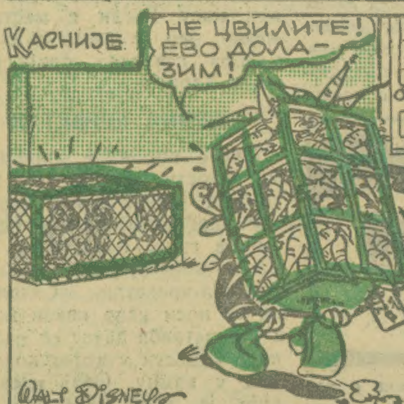

Distributed by King Features Syndicate

WALT DISNEY

СИГУРНО МЕСТО

Мики и Мини путују по Африци, кроз дивље, досад неиспитане пределе. Једног дана стигну до неке реке, чија је плава вода просто мамила човека да скочи у њу и заплива. Ни наши путници нису могли одолети, већ почну да се свлаче. Али, њихов водич, урођеник, уплашено повика:

— Не! Овде пуно крокодила! Ја вама показати где можете да се купате.

И поведе их низ реку. Ишли су сат-два, док водич не рече:

— Ту добро место! Нема крокодила!

Мики и Мини једва дочекаше и зачас се нађоше у бистрој, хладној води. Пливали су, гњурали се, пловили на леђима, док их је водич радознало посматрао са обале.

Кад су најзад изишли из реке, Мики потапша водича по рамену.

— Имао си право. Али, објасни ми зашто овде нема крокодила, а тамо има.

— О, крокодили много лукави, — објаснио је урођеник. — Ту близу море и крокодили се плаше ајкула!

Који је ОДГОВОР тачан

СИБИЛА ВЕН је личност из:

„Чика Томине колибе"
„Коле Брењона"
„Хаклбери Фина"
„Слике Доријана Греја"

ЖАКЕРИЈА је:

најамничка војска у Француској
буна
религиозни покрет у Средњем веку
део женске одеће у Шпанији

ПАНДИТ означава:

титулу
индиско име
специјалну повељу
минерал

ОЛТА је:

име
река
биљка
врста музичког инструмента

ОДГОВОР

СИБИЛА ВЕН је име једне личности из романа „Слика Доријана Греја" од енглеског писца Оскара Вајлда.

ЖАКЕРИЈА (долази од француске речи) означава сељачку буну у северној Француској 1358 године, којој је био циљ уништење племства. Названа је тако, погрдно, по називу „Жак боном", што би значило „тупави Жак", како су племићи онога времена презриво називали сељака.

ПАНДИТ је титула индиског, нарочито браманског, научника који се поглавито бави проучавањем старих санскритских текстова. Одговара нашој титули „доктор" (например: пандит Џавахарлал Нехру).

ОЛТА или **АЛУТА** је притока Дунава. Извире из Карпата а протиче кроз Ердељ и кроз Влашку. Дуга је 556 километара.

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Тек. рач. бр. 101-Т-935 поштански фах број 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700 полугодишња 350; за иностранство: годишња 1.000, полугодишња 500 динара. — Рукописи се не враћају